

Приказ књиге: *Serbia's Secret War, Propaganda and the Deceit of History*, Philip J. Cohen, Texas A & M University Press, 1996.

Увод

Нема сумње да је последња деценија XX века остала запамћена по невероватним изливима антисрпске пропаганде у западним медијима. Током крвавих ратова у бившој Југославији у којима су се све зараћене стране дубоко огрешиле о међународно ратно право и елементарну људску етику, западни политичари, новинари као и многе јавне личности јесу јединог кривца за све недаће, сукобе и злочине на Балкану тражили редовно на српској страни, не презајући ни од гнусних фалсификата и нелогичности како би доказали своје уобичајене пропагандне стереотипе. Тако је 1991-1999. на најутуцајнијим светским ТВ станицама кренула незаустављива бујица изрежираних вести, безочних лажи, бескрупулозних клевета и увреда на рачун Србије и српског народа, која је веома брзо преправила западно јавно мњење, створивши од Срба последње баштинике нацизма у Европи. „Срби су дводимензионални народ са тежњом ка простаклуку...животиње користе своје ресурсе знатно срећније него ови наопаки створови, чија припадност људској раси јесте у великом закашњењу“. Ово су речи покојног сер Питера Јустинова, некада активног глумца и амбасадора УНИЦЕФ-а, у изјави датој британском магазину „Јуропиен“ (“Еuropean”) 10. јуна 1993. Нешто „умеренију“ изјаву дао је председник Француске Жак Ширак јуна 1995. на редовном састанку председника влада држава чланица ЕУ: „Срби су народ без вере и без закона. То је народ разбојника и терориста“. Ово су само неки од безброј упечатљивих примера жестоке и брижљиво вођене новинарско-публицистичке кампање о злим Србима као главним покретачима свих ратова у Југославији, као „агресорима“ на Словенију, Хрватску, Босну и Херцеговину и Косово, те специјалистима за ратне злочине и етничка чишћења, која је попримила одлике једног истинског догматског учења без могућности да се такве оптужбе преиспитају и обеснаже. И управо је овакав дискурс у западној журналистици омогућио да се са телевизијских извештаја, новинских чланака и публицистике пређе на академску раван и да се „научно“ докажу стварни узроци крвавог распада Брозове Југославије. Као по неком добро разрађеном шаблону међу тим узроцима најчешће се помињу: а) културна инфериорност српског у односу на друге

„цивилизоване“ народе, која се нарочито манифестује у неговању различитих историјских митова, б) његова вековна тежња да подјарми себи суседне народе, посебно Хрвате, Бошњаке, Албанце и Црногорце, и в) његова готово урођена склоност ка свим облицима тоталитарних система и политичких идеологија, а нарочито према фашизму и антисемитизму.

Западна научна литература обилује књигама, које на претходно описани начин покушавају представити „истину“ о узроцима југословенске трагедије с краја XX века. Једна од таквих књига је и идеолошки памфлет Бранимира Анзуловића „Небеска Србија: од мита до геноцида“ (већ приказан на сајту НСПМ) у којем је аутор покушао да слаткоречивом комбинацијом историјских фалсификата, полуистина и мало или нимало заснованих теза, обележи српску државотворну идеју као злочиначку и да уз пут, представи и популарише расистичку идеологију тзв. Хрватског државног права, која је имала значајну улогу у политичком животу Хрвата у модерној историји Балкана. У том смислу, ова Анзуловићева књига нема никакву научну вредност. Још једна таква књига је и памфлет доктора медицине Филипа Коена (Philip Cohen) „Тајни рат Србије: пропаганда и историјска обмана“, објављен 1996, који су својим позитивним рецензијама подржали Стјепан Г. Мештровић и харвардски професор др Дејвид Ризман (David Riesman). Књига је најављена као нова аналитичка студија која ће представљати право освежење у савременој светској историографији и то научним обарањем досадашњих „предрасуда“ и „српских пропагандних митова“ о антифашистичкој улози Србије и српског народа током Другог светског рата. Међутим, већ након површног читања може се запазити да је у питању још један од многих идеолошко-пропагандних памфлета с јасним политичким циљевима. У научном погледу, ова књига има још мању вредност од Анзуловићеве. И она је препуна фалсификата, полуистина, нестручне употребе историјских извора (у смислу занемаривања историјског контекста у којем су настали поједини цитирани извори), натегнутих теза и изразито злонамерних закључака.

За разлику од Анзуловића, који је учинио храбар, али неуспешан покушај да своје расистичке тезе добро избруси и организује, да их привидно међусобно усклади и изрази питком терминологијом, те вешто увије у научну обланду тако да необавештене читаоце стварно може довести у заблуду, Коен као истраживач-аматер није успео да покаже ни минимум умешности у манипулисању фалсификатима и полуистинама. Његов рукопис је толико контрадикторан да се неће на први поглед, без већег напора могу уочити опречни и нелогични ставови у појединим поглављима. Када се томе дода и чињеница да је Коен пропустио да наведе и анализира неке изузетно значајне историјске феномене, као и сама година издавања његове књиге, добија се прави утисак шта је заправо био стварни циљ ове књиге. А њен главни циљ је да криминализује модерну историју Србије с једне, и релативизује злочине НДХ с друге стране.

Другачије речено, овај научно безвредни памфлет је објављен са намером да историју Србије представи као историју злочина, да српску националну идеју потпуно изједначи са Хитлеровом расистичком теоријом о супериорности аријевске расе (у овом случају српске нације над осталим), да потре и маргинализује српски допринос у борби против нацифашизма, те да Србију представи као извор свеколиког зла на Балкану услед својих пронацистичких и профашистичких склоности. Док Србију представља као главног Хитлеровог савезника у јужној Европи који је дао највећи допринос спровођењу холокауста и етничког чишћења несрпских народа, аутор хладнокрвно и бескрупулозно умањује усташке злочине (као и злочине босанских муслимана и Албанаца) и разводњава злочиначку природу НДХ.

Читајући ову књигу стиче се утисак да су за време Другог светског рата Срби (и Словенци) били Хитлерови савезници и непријатељи Јевреја а да су само Хрвати (и босански муслимани) били на страни западних савезника и заштитници Јевреја од погрома. Образлажући овакве закључке Коен је нагласио да су Срби дуго успешно крили чињенице о својој правој улози у Другом светском рату, представљајући се као његове главне и највеће жртве, као једини учесници у антихитлеровској борби на Балкану и као једини пријатељи Јевреја. Срби су – наставља Коен – вештом манипулацијом и пропагандом успели да наметну своје виђење догађаја из Другог светског рата, чему је на жалост подлегла и модерна историографија. Али сада, након открића „нових“ извора и другачијег читања расположиве научне литературе (у питању су углавном добро познате књиге из времена југословенске комунистичке историографије, затим књиге из хрватске и америчке историографије, и поједини мемоари Љотићевих сабораца), добија се слика о идеолошко-техничкој колаборацији Србије са Хитлеровим окупационим снагама, што радикално мења досадашње закључке о Србима у светској историографији. Коен управо то жели да нагласи и зато је своју књигу назвао „Српски тајни рат: колаборација и историјска обмана“.

Поставља се питање има ли смисла одговарати на овакве бескрупулозне историјске фалсификате и инсинуације. Озбиљни научни истраживачи се вероватно не би освртали на њих јер су они далеко од сваке науке. Па ипак, и на њих се мора озбиљно и аргументовано одговорити, имајући у виду неке изузетно значајне чињенице: а) изразито негативан став западног јавног мњења према Србији услед вишегодишње антисрпске (понекад хистеричне) пропаганде у медијима, што је довело до тога да и најбизарнија лаж о Србији може веома лако да буде прихваћена, б) чињеница да је предговор написао један од професора са најпрестижнијег америчког универзитета – Харварда, в) издавач књиге је издавачка кућа Тексашког универзитета – Texas A&M University Press, и г) чињеница да је аутор књиге Јеврејин, који оптужује Србију за дубоку укорененост антисемитизма у свом унутрашњем бићу и за велики допринос спровођењу холокауста на својој територији; познато је да је западно јавно мњење осетљиво на сваки облик антисемитизма због изузетно трагичне судбине Јевреја у Хитлеровој Европи; у случају да нека држава буде оптужена за антисемитизам, па још та

оптужба буде представљена у форми научног рада од стране једног угледног Јеврејина, онда је то већ прави позив да се на такву оптужбу адекватно одговори; имајући у виду да западно јавно мњење може да прихвати и најприземније лажи на рачун Срба, одговор на Коенову књигу се мора написати; важно је да се о томе остави запис на енглеском и српском језику [\[1\]](#).

Срби као „утемељивачи“ фашизма

Основна теза књиге је да Србија није била савезник антихитлеровске коалиције за време Другог светског рата, него само једна од сателитских држава сила Осовине, која је показала највиши степен идеолошке и техничке колаборације са владом нацистичке Немачке, спроводећи политику геноцидног уништења Јевреја и свих несрпских народа, који се нису уклапали у давно сковани план стварања „Велике Србије“. Као доказ за ову тврдњу Коен је навео политику колаборационистичке владе генерала Милана Недића у окупираној Србији, који је још као предратни министар војске и морнарице, „био отворени симпатизер нацистичке Немачке“. Генерал Недић је – тврди Коен – био највернији Хитлеров савезник на Балкану, нарочито у погледу доследног спровођења холокауста и антимајонске кампање. Да би лакше остварила свој злочиначки циљ Недићева влада је формирала читав систем „геноцидних институција“ и војних јединица по угледу на нацистичку Немачку, које су имале јединствену командну структуру. То су биле: Српска државна стража, Српска жандармерија (преузета из пропале Краљевине Југославије), Специјална полиција града Београда и Српски добровљачки корпус Димитрија Љотића, који је представљао неку врсту милитантног крила организације „Збор“, познате по својој фашистичкој идеологији још од пре рата. Када се овим пронацистичким институцијама и војним јединицама додају и четници Драже Михаиловића, онда постаје јасно да је учешће Срба у Другом светском рату на страни западних савезника само још један од митова, толико карактеристичних за српско национално биће. Једини истински борци против фашизма су били партизани под вођством Јосипа Броза Тита, али су они у Србији били потпуно маргинални. Због својих нацифашистичких опредељења Срби су се у редовима колаборационистичких јединица масовно борили против Титових бораца, самостално или у садејству с немачким окупационим снагама. С друге стране, у Хрватској и Босни и Херцеговини партизани су свуда наилазили на добродошлицу. Њихове борбене јединице, претежно састављене Хрвата, Јевреја, муслимана али и антифашистички опредељених Срба, храбро су развијале своје борбене операције уперене против Немаца и четника Драже Михаиловића, који су попут Недића а уз подршку југословенске владе у егзилу, настојали да на рачун несрпских народа створе „Велику Србију“ на развалинама југословенске државе. Четници су – наставља Коен – усавршили посебан садистички метод клања својих жртава, како би оне у највећим мукама дочекале своју смрт.

Већ је на први поглед јасно да се овде ради о гомили фалсификата и злонамерних инсинуација. То је вероватно увидео и сам аутор овог монструозног памфлета, схватајући да се изведене конструкције не слажу са стварним историјским чињеницама. Због тога је на самом почетку књиге понудио „теоријско објашњење“ тзв. српске колаборације за време Другог светског рата, како би ојачао своје лако рушљиве тезе и закључке.

У поглављу под називом „Корени српског фашизма“ покушао је да докаже како комплетна (идеолошко-политичка и техничка) колаборација Србије са силама Осовине има дубоке корене, и да се српски фашизам и антисемитизам ослањају на дугу традицију српског великодржавља, те на нетрпељивост према Јеврејима и свим осталим народима који се супротстављају великосрпској хегемонији. Фашизам су заправо изумели Срби, далеко пре Хитлера. Његове клице су настале за време Првог српског устанка 1804, да би четрдесет година касније добио своје јасно препознатљиве одреднице у „Начертанију“ Илије Гарашанина. Већ тада је – истиче Коен – настао термин етничко чишћење. Срби се већ тада починили масовне злочине над несрпским народима. Током готово свих ратова и буна на Балкану углавном су муслимани и Јевреји били систематски злостављани (изузев за време владавине Милоша Обреновића). Метод истребљења несрпских народа је утемељио Илија Гарашанин, који су затим усавршили његови следбеници. Он је био доследно примењен током Балканских ратова 1912-1913, када су Срби извршили „етничко чишћење“ освојених области. Касније су Гарашанинов програм и овај метод додатно разрадили Васа Чубриловић и људи у четничком покрету Драже Михаиловића. Метод деловања се своди на истребљење, присилно исељавање, пљачкање, силовање и масакрирање ножем. Срби су се посебно истицали у отимању непокретне имовине муслимана. То је била масовна појава, којој српска држава никада није хтела стати на пут, чак ни после упозорења од стране великих сила. Овај метод су Срби масовно употребљавали и у односу на све оне народе, које је Гарашанин назначио у „Начертанију“: на Бугаре, Албанце, Македонце, Бошњаке, Хрвате и Мађаре. Истичући ове монструозне фалсификате као непобитну истину, Коен „логично“ извлачи закључак да су једини прави Хитлерови савезници на Балкану били Срби.

То даље доказује и пронацистичко и проосовинско расположење целокупне српске елите у годинама пред Други светски рат – водећих интелектуалаца (професора универзитета, научника, књижевника, новинара, публициста, академика), црквених великодостојника, политичара, официра, индустријалаца, трговаца и банкара, што су нарочито манифестовали на самом почетку рата када су сви до једног потписали познати колаборационистички „Апел српском народу“, који је саставила немачка окупациона управа [\[2\]](#). За најупечатљивије примере дуге традиције антисемитизма у Србији, Коен је издвојио неколико рестриктивних правних прописа из српске правне историје XIX века, који су ограничавали право Јевреја на бављење трговином у Србији и забрањивали им право на настањивање изван Београда, као и учешће српске владе Милана Недића у систематском погубљивању Јевреја у београдским логорима, а

посебно на Сајмишту.

Први српски устанак и „Начертаније“ – манифестације „српског фашизма“

Као што се на први поглед може уочити, овде је реч о гомили невешто и аматерски укомпонованих фалсификата, лажи, полуистина и метафизичких теза. По овом аутору Срби су први изнедрили фашизам, дуго пре Хитлера, и то баш током свог устанка за ослобођење 1804. Изгледа да је велики немачки историчар Леополд Ранке био у заблуди када је на основу Вукових забелешки написао чувену, иначе веома читљиву историју Првог српског устанка. Издвојивши све оне законитости, процесе и догађаје, које је сматрао општечовечанским, Ранке је мајсторски уобличио приповест краткотрајне Карађорђево државе, назвавши је „Историјом српске револуције“ чиме је хтео нагласити њен значај не само за српску него и за балканску, па и ширу европску историју. Започео као локална буна у периферном турском пашалуку против дахијских зулума, Први српски устанак се постепено преображавао у борбу за национално ослобођење и обнову државности, поставши тако и узор за друге покорене хришћане, посебно за Грке који ће свој устанак подићи 1821. Тако је о Првом српском устанку говорио Ранке, великан историјске науке и немачке културе.

Међутим, појавио се Филип Коен, који све ово негира, истичући да су у Првом српском устанку избиле прве клице српског фашизма. Током свог устанка Срби су побили огроман број муслимана и београдских Јевреја и отуд њихова нетрпељивост према овим верским групама. Просто је невероватно да је ово Коен употребио као аргумент да би доказао своју неутемељену тезу о пореклу тзв. српског фашизма: Срби су се усудили да се дигну на оружје против дахија, који су их жестоко тлачили чега се и сам султан згражавао. Шта је требало да раде? Да сачекају да их Аганлија, Кучук-Алија, Мула Јусуф и Мехмед Фочић Ага побију као што су то учинили угледним Србима током сече кнезова? Да мирно седе док дахије спроводе незакоње и терор? Да гледају док им кабадахије по кнежинама и субаше по селима отимају стоку, пале куће и усеве, узимају незаконити порез и врше друга непочинства? У питању је била борба за голи живот који су Срби морали да бране и због тога су устали против Турака, тј. носилаца дахијске страховладе. У томе их је подржавао и велики реформатор султан Селим III, иначе велики непријатељ дахија и њихових помагача. Тек после првих великих војних победа и формирања нових органа власти, код устаника се појавила свест о обнови српске државности. И та идеја је могла да буде до краја спроведена, али се томе испречила катастрофа од 1813, када је устаничка држава била дефинитивно поражена.

Што се тиче Коенове тврдње да су српски устаници одмах по уласку у Београд 1806.

побили и опљачкали већину његових јеврејских житеља, може се рећи да је у питању веома лоша манипулација полуистином. Истина је заправо следећа: уочи ослобођења Београда крајем 1806. Турци су опљачкали Јевреје, да би затим то учинили и устаници по уласку под његове зидине. Током убијања затечених Турака у ослобођеном граду устаници су убили и неколико Јевреја, док је остатак заједно са муслиманима избегао у Земун. Један мањи број Јевреја је ипак остао у Београду. И они нису били дискриминисани. На руску интервенцију Правитељствујушчи совјет је донео посебну одлуку о томе да Јевреји у Београду уживају сва права као и остали београдски варошани. Јевреји који су отишли у Земун развили су снажну трговачку делатност са устаничком Србијом, снабдевајући је оружјем, муницијом и житом [3]. Као што се може видети, Коенова оцена да су Карађорђеви устаници систематски прогонили Јевреје услед њиховог антисемитизма је нетачна и злонамерна. Београдски Јевреји су више били „коллатерална штета“ рата између Срба и Турака, него што су били предмет систематског угњетавања. Њихова неодлучност и „неутралност“ у том рату је сигурно мотивисала устанике да побију неке од њих и да конфискују њихову имовину. Међутим, то је општа одлика готово свих ратова независно од њихове географске локације. Зато је нетачно и злонамерно приписивати Србима антисемитизам и систематско уништавање Јевреја за нешто што се дешава готово свуда у свету у случају ратних пустошења. Ту се јасно види колико је аутор пристрасан и злонамеран.

Још веће лажи и инсинуације Коен је изнео у погледу „Начертанија“. На основу онога што је овај лекар написао може се закључити да он „Начертаније“ није ни видео а поготову не анализирао. Управо се на овом примеру може запазити колико аутор нема ни знања нити потребне стручности да се бави историјом и другим друштвеним наукама. Он најпре каже да је Гарашанин уобличио програм српског фашизма, који се своди на присаједињење Србији свих земаља које „насељавају Бугари, Македонци, Албанци, Црногорци, Бошњаци, Мађари и Хрвати“ применом најкрвавијих садистичких метода - свирепим ликвидацијама и протеривањем. Свако ко је макар површно погледао „Начертаније“ може да уочи да се ради о грубом фалсификату и неистини.

Међутим, овде је потребно раздвојити две ствари: 1) фашизам као тоталитарни друштвени покрет са посебним идеолошким постулатима није тековина XIX него XX века; његов настанак се везује за појаву велике економске кризе, за пад демократске уставности и тежњу да се сруши версајски систем међународних односа; због тога се појавио у ревизионистичким државама које нису биле задовољне исходом Првог светског рата; међутим, Коен га већ тражи код Срба средином XIX века и то у време романтизма и општег националног буђења широм предреволюционарне Европе, када су у многим земљама ницали национални програми што није мимоишло ни Кнежевину Србију; таквих националних програма је било и на Балкану; због тога је бесмислено оценити „Начертаније“ као манифест „српског фашизма“ и „великосрпског хегемонизма“ (што је иначе омиљена и уобичајена оцена за „Начертаније“ у хрватској историографији) [4]; Илија Гарашанин је израдио „Начертаније“ 1844, под извесним утицајем Чеха

Франтишека Заха (иначе српског официра), који је деловао као агент пољског емигранта у Паризу Адама Чарториског (бившег шефа руске дипломатије); наравно, о ономе што је Коен написао нема ни говора у „Начертанију“, а нарочито не о широкој лепези најсвирепијих физичких ликвидација и депортација као главном методу за његово спровођење и елиминацију несрпских народа; тачно је само то да је Гарашанин јасно заокружио све оне земље на Балкану које је сматрао српским и које би због тога требало да припадну проширеној Кнежевини Србији; у питању су: Босна, Херцеговина, Црна Гора, северна Албанија, Срем, Бачка и Банат

[5]

; у посебном поглављу о односима Срба и Бугара, Гарашанин је указао на снажан руски утицај у Бугарској, као и на потребу да се просветним, културним и црквеним утицајем међу Бугарима обезбеди српска противтежа

[6]

; о српско-хрватским односима нема ни речи у „Начертанију“ (што је често провоцирало бројне контроверзе у југословенској историографији);

Занимљиво је да су се и код суседних народа појавили слични национални програми који би се по свом карактеру могли упоредити с „Начертанијем“; то је још пре двадесет година приметио покојни историчар др Димитрије Ђорђевић, истичући улогу историцизма у формирању модерних балканских нација и држава у XIX веку; сличан политички програм је постојао у Грчкој под називом „Велика идеја“ (Megali Idea); његов творац је био грчки политичар Јанис Колетис, који је импресивно образложио његове основне одреднице у Уставотворној скупштини јануара 1844; том приликом Колетис је рекао: „Краљевина Грчка није Грчка. Она је само један део Грчке и то њен најсиромашнији део. Грчка обухвата не само Краљевину, него и Јањину, Солун, Серес, Једрене, Крит, Самос, Константинопољ и сваку другу земљу у којој су присутне грчка историја и нација“ [7]; такође, програми бројних бугарских политичких група за стварање проширене (заправо санстефанске) Бугарске се такође могу поредити с „Начертанијем“; од почетка своје националне еманципације Бугарска је одувек тежила да себи припоји све земље које су јој припале према Санстефанском мировном уговору: целу Македонију, Тракију, југоисточни део Србије (Врање, Пирот и области до Ниша), део Албаније и Добруџе;

Напоследку „Начертаније“ би се могло упоредити и са албанским политичким тежњама из времена препорода под вођством браће Фрашери; након потписивања Санстефанског мировног уговора албански покрет за препород је формирао тзв. Призренску лигу 1878, која је замишљена као обновљени паналбански савез главара из времена Скендербега; сви каснији албански покрети су се позивали на начела Призренске лиге, настојећи да обједине све земље које су некада припадале Косовском, Скадарском и делимично Битољском (Монастирском) вилајету под управом уједињене албанске државе; као што се јасно може уочити, „Начертаније“ не представља ништа посебно што би се могло оценити као ексклузивни феномен српске историје; то је био

само један од многих политичких програма који су ницали у време конституисања модерних европских нација и романтичних заноса о обнови великих средњовековних држава; оно јесте предвиђало проширење српске државе (као и остали слични програми) али на оним принципима који су тада били сасвим легитимни и у духу тадашње епохе; оцена да је Гараганинов програм био „фашистички манифест“ јесте крајње злонамерна и нетачна; наведени историјски факти јасно упућују на такав закључак;

2) Такође, сасвим је злонамерно тврдити да су Срби чинили масовне злочине над несрпским народима у XIX веку у процесу изградње своје модерне државности; ако би се прихватила таква оцена шта би се онда могло рећи за неке друге драстичније примере из историје; нпр. шта би се могло рећи за Османлије, који су током своје окупације великог дела Европе XIV-XX века, примењивали свирепе методе ратовања, доводећи до драматичних промена у распореду становништва и густини насељености на огромном простору од Цариграда до Јадранског мора и Будима (што је до детаља проучавао Јован Цвијић; при том су добар део староседелачког становништва протеривали, убијали, набијали на колац или турчили; турске репресалије су понекад (највише приликом сламања устанака и буна) биле просто неописиве по својој суровости; нпр. одмазда над српским становништвом приликом сламања Карађорђевог државе, масакр у селу Батак код Татар-Паарцика у Бугарској 1876, који је дао повода вођу либералне опозиције у Енглеској Вилијему Гледстону да напише своју чувени спис „Бугарски ужаси“, који је преокренуо јавно мњење на Острву у корист потчињених хришћана, или масакри над словенским становништвом у вардарској Македонији после слома Илинданског устанка; турска војска је била изразито брутална али се то скоро никада не истиче као карактеристична црта отоманске државе у научној литератури на Западу; слично се може рећи и за Сједињене Америчке Државе у време њеног проширења према западним областима; иако је један део европске досељеничке популације у Америци отео земљу од староседелаца – Индијанаца, а затим их побио, протерао или сабио у резервате, нигде се не може пронаћи мишљење да је то било специфично обележје америчке државе [8]; изгледа да је такав оцена резервисана само са српску државу; што се тиче Србије и њене политике у периоду 1804-1914, може се рећи да је њен однос према несрпским народима (Јеврејима, муслиманима) био различит и много зависан од конкретних догађаја; за време ратова или сукоба нижег интензитета са Турцима муслиманско становништво је углавном делило судбину турских војника; или је страдавало од српског оружја или је одлазило у збегове; после ратова муслимани су углавном добровољно напуштали „ђаурску“ Србију селећи се у области које су и даље биле под непосредном влашћу турских паша, углавном због тога што нису желели да се „понижавају“ пред бившом рајом према којој су до јуче поступали као привилеговани припадници владајућег исламског милета; међутим, важно је напоменути да је исељавање муслиманског становништва било регулисано међународним уговорима; у то време, тачније у XIX веку, међународни поредак је увелико постојао; њега су сачињавали разноврсни уговори, које су углавном склапале најмоћније европске силе: Велика Британија, Пруска, Русија, Француска, Аустро-Угарска и Турска; многи од тих уговора су регулисали исељавање муслимана из Србије; нпр. за време владавине кнеза Михаила, тачније после турског бомбардовања Београда 1862, одржана је међународна

конференција у Канлици (на којој су Русија и Француска подржавале Србију, а Велика Британија и Аустрија Турску) где је коначно решено питање исељавања Турака (заправо муслимана) који не припадају градским гарнизонима; тако је у форми посебног међународног уговора било предвиђено да целокупно градско муслиманско становништво напусти Србију изузев војске по градовима; но и ови војници ће се иселити из утврђених градова после 1866; према томе, Србија није починила никакав „геноцид“ нити је вршила „етничка чишћења“, нити је протеривала муслимане на своју руку; њихово исељавање је било регулисано међународним прописима што значи да је било потпуно легално; јасно се може видети да Коен нема ни минимум знања о историји Балкана, да је нестручан у баратању појмовима, у коришћењу извора и литературе, али и колико је злбан; све ово га недвосмислено снажно дискредитује као научног истраживача.

Срби као „узурпатори“ муслиманских поседа

Следећа велика обмана, коју је аутор посебно нагласио јесте да су Срби стално отимали непокретну имовину (земљишне поседе) од муслимана. Напротив, догађало се супротно. Муслимани су отимали земљу од Срба. Тај процес је у историји био познат као читлучење. Срби су као потчињена хришћанска раја били обавезни да плаћају спахијама (турским феудалним држаоцима земље, који су касније, у време интензивнијег пропадања Отоманског царства стекли право својине на земљишту) „десетак“ (у новцу или у летини) као неку врсту редовног феудалног пореза. Међутим, већ од XVIII века појављују се јаничари или неки други узурпатори, који су од српских сељака отимали земљишне поседе или их приморавали да им продају у бесцење, постајући читлук-сахибије, тј. нова врста господара-узурпатора мимо редовног правног поретка. Читлук-сахибије су узурпирале право на наплату новог пореза „деветка“, што је доводило до погоршавања иначе неповољног положаја припадника хришћанског милета. У доба владавине дахија дешавало се да су јаничари протеривали спахије, обједињујући у себи и спахију и читлук-сахибију. Тако су наплаћивали и „десетак“ и „деветак“. Ова појава је била масовна и појављивала се у свим српским земљама под отоманском влашћу. И управо је то чињеница која доказује да су муслимани отимали земљу од Срба а не обратно.

Оно што је потребно посебно нагласити је чињеница да су међународни уговори редовно наметали обавезу Србији да поштује имовинска права муслимана. Значајан је пример решавања аграрних односа у „Новим крајевима“ (Нишки, Врањански, Пиротски и Топлички округ) после ратова за ослобођење и независност 1876-1878. Наиме, Члан XXXIX Берлинског мировног уговора обавезао је међународно признату Србију да строго поштује имовинска права муслимана – некадашњих власника земљишних поседа: „Муслимани, који имају имања на земљишту Србији присаједињеном, а желели би да се настане изван Кнежевине, моћи ће своја непокретна имања у Србији да задрже, дајући

их под закуп или другима на управљање. Турско-српска комисија имаће задатак да напише у року од три године све што се односи на начин отуђења, експлоатације или на употребу за рачун В. Порте, свију државних и закупских добара, као и питања односна на приватне интересе, који би ту могли бити умешани” [9] .

Из овог члана се јасно види да је Берлински мировни уговор предвидео новчану надокнаду за непокретну имовину муслимана, који нису хтели да остану под српском влашћу, него су се иселили или намеравају да се иселе у Турску. Због тога је српска влада формирала једну посебну Комисију за испитивање имовинских односа у ослобођеним крајевима и специјалне аграрне комисије (једна за Нишки и Пиротски, а друга за Врањански и Топлички округ), и послала их на терен ради бољег стицања увида у стање општинских имовинских и аграрно-правних односа на ослобођеном земљишту. Чим су ове комисије обавиле свој задатак доставиле су извештај српској влади, која је формулисала посебну аграрну политику за „Нове крајеве“, с циљем да одговори својим међународним обавезама из Берлинског мировног уговора, и омогући бившим српским сељацима што бржи и повољнији откуп од својих обавеза према спахијама.

Постојале су две фазе у регулисању аграрних односа у присаједињеним областима после другог српско-турског рата: 1) прва фаза, која траје десетак година (1880-1890), обележена је напором српске владе да једнообразно регулише и разреши сву сложеност и богатство аграрних односа између сељака и муслиманских поседника, господара и читлук-сахибија; у овој фази, донета су два изузетно значајна закона, која су регулисала обавезе сељака у откупу земље од спахија и читлук-сахибија: *Закон о уређењу аграрних одношаја* од 1880. и *Закон*

о аграрном зајму

од 1882; 2) друга фаза, која траје 16 година, карактеристична је по доношењу многих владиних аката и мера у циљу санирања многих неповољних (пре свега економских) последица, које су наступиле услед примене закона из прве фазе. У овој фази донети су следећи законски акти:

Закон о одужењу аграрног зајма у ослобођеним покрајинама

од 1891,

Закон о изменама и допунама Закона о одужењу аграрног зајма у ослобођеним покрајинама

од 1902, и

Закон о изменама и допунама у Закону о одужењу аграрног дуга у новоослобођеним покрајинама

од 1907

[10]

. Као што се види, српска држава је поштовала све своје обавезе према некадашњим муслиманским поседницима (иако се мора признати да је то нерадо чинила) у областима које су према Берлинском уговору припале Србији. Наравно, било је бројних тешкоћа јер

је било тешко убедити сељаке, нове грађане Кнежевине Србије, да морају откупити своју слободу иако им је земља на силу била одузимана. Тај проблем је на концу био решен тако што је српска држава преузела на себе обавезу да исплати некадашње турске земљопоседнике, стварајући себи право да се регресира према стварним носиоцима обавезе плаћања. Све ово доказује да Србија није отимала земљу од муслимана, него је напротив увек поштовала њихова имовинска права сагласно одредбама међународних уговора. Јасно се може видети да Коенова теза нема никаквог упоришта у историјским чињеницама.

Срби као „највернији Хитлерови савезници“ у спровођењу холокауста и идеје „Велике Србије“ – Хрвати као „једини западни савезници“ на Балкану

Следећа неутемељена ауторова тврдња је да су Срби у времену између два светска рата били потпуно профашистички и пронацистички опредељени. Они су једини у Краљевини Југославији масовно подржавали Хитлера и његову нацистичку идеологију спремајући се да уз његову помоћ остваре идеју „Велике Србије“. С друге стране, ни нацисти нису остајали дужни: Хитлер и његови сарадници су били отворено на страни Срба у Југославији подржавајући све њихове захтеве, а нарочито њихову тежњу да подјарме Хрвате. За разлику од Срба, Хрвати су водили потпуно другачију политику. Они су били једини народ у Југославији који је био прозападно оријентисан и политички окренут ка демократским државама Западне Европе.

Шта рећи после овакве наопаке идеолошко-пропагандне конструкције? Поставља се питање, може ли се уопште разговарати с неким ко заузима ставове у којима нема ни минимум аргументације. Међутим, ни ту није крај. Аутор наставља да баца отровне идеолошке стреле по Србима, наглашавајући како је Велика Британија преко своје тајне службе СОЕ била принуђена да активно учествује у организацији војног пуча у Југославији, како би се срушила фашистичка влада у којој су Срби имали превласт. И није то све: сви они српски официри и политичари који су узели учешће у рушењу кнеза Павла и владе Цветковић-Мачек нису били искрени антифашисти. Њихова политика је била у суштини проосовинска. Они су једино хтели да оборе кнеза Павла, због тога што је подржавао хрватске политичке захтеве. Није лако одговорити на овакве бесмислице иако то изгледа тако на први поглед.

Оно што је битно овде нагласити јесте чињеница да су Срби никада нису били пронемачки, а посебно не пронацистички и профашистички усмерени. Срби су изграђивали свој културни образац под утицајем француске културе. То се нарочито показало за време и после Првог светског рата када су били остварени први контакти

између српске и француске војске што је израсло у легендарно пријатељство. Велика плејада српских интелектуалаца се школовала на француским универзитетима где су се упознали с високим дOMETИМА француске науке и културе, те су их ширили по повратку у своју земљу: Милован Миловановић, Војислав Вељковић, Драгутин Протић, Мирослав Спалајковић, Момчило Нинчић, Милета Новаковић, Тома Живановић, Милан Гавриловић, Михајло Гавриловић, Гргур Јакшић, Слободан Јовановић, Војислав Јовановић Марамбо, Михајло Петровић Алас, Иван Ђаја, Коста Милићевић, Милан Милановић, Јован Дучић, Милан Ракић, Богдан Поповић, Павле Поповић, Бранко Лазаревић као и многа друга велика имена, дали су немерљиви допринос формирању српског културног обрасца по узору на француски.

Реч је о кључним људима српске науке и културе, који су усмеравали млађе нараштаје и пресудно утицали на њихово академско обликовање. И стварно, Србија је постала „жариште“ француске културе на Балкану. Важно је напоменути да је француски културни образац био доминантан у Србији чак и за време владавине Милана Стојадиновића, у време пада демократске уставности и јачања тоталитарних покрета у Европи. Тада се Југославија (али Србија пре свега) налазила у веома чудној позицији: Немачка је имала највећи утицај на њену привреду, Велика Британија на њену државну политику, док је Француска и даље имала највећи утицај на духовни живот Срба [\[11\]](#).

Сад се поставља питање на који начин је неко, које био дубоко напајан изворима француске културе, могао да буде профашистички опредељен. Како су то Срби као „Французи у малом“ могли да буду прохитлеровски оријентисани? Ако је неко у Југославији био антинемачки опредељен и желео обрачун с Немцима у случају новог европског рата, били су то Срби [\[12\]](#). И управо се на овом примеру може видети сва Коенова нестручност, контрадикторност и неуверљивост. Ако су готово сви Срби били пронацистички и прохитлеровски расположени а Хрвати савезници Велике Британије, Француске и САД, зашто је Хитлер напао и раскомадао Југославију у којој су наводно превласт имали Срби? Зашто је Хитлер уништавао своје обожаваоце? Зашто је тешко избомбардовао Београд с јасном намером да уништи Србе као нацију јер је током првих ваздушних напада потпуно разорена Народна библиотека Србије? Зашто је Хитлер уопште успоставио своју окупациону власт у Београду када се лака срца могао ослонити на своје „најверније савезнике“ на Балкану у спровођењу холокауста. На концу, зашто Хитлер није дозволио стварање „Велике Србије“ када је и он – према речима аутора – гајио велике симпатије за Србе, него је допустио стварање Велике Хрватске у лику НДХ?

На сва та питања Коен није понудио ниједан одговор што је сасвим логично, јер и није могао ништа да понуди на чињеничној основи. Он једноставно и лаконски, без икаквих скрупела и објашњења, прелази с једног поглавља у којем пише о Србима као

фашистима с великим симпатијама за Хитлера и његову нацистичку идеологију (The Roots of Serbian Fascism), на следеће поглавље у којем хладно каже да је Хитлер напао и поделио Југославију, при чему је створена НДХ (не истичући поводом тога ништа посебно) док је остатак земље припојен суседним државама под покровитељством Италије и Немачке. При свему томе, посебно наглашава формирање Недићеве Србије коју описује као најмонструознију фашистичку творевину на Балкану (The Serbian State, 1941-1944), засновану на већ укоренењеној традицији фашизма и антисемитизма. Овакав приступ је недопустив у науци. Аутор је суштински демантовао самог себе, не нудећи ниједну конкретну чињеницу за теоријску конструкцију из претходног поглавља

Што се тиче Хрвата, аутор је прећутао чињеницу (вероватно намерно јер се не би уклапала у његово теоријско објашњење) о томе како су они дочекали моторизоване трупе Вермахта у Загребу после слома Краљевине Југославије 1941. А дочекали су их с на улицама, с великим одушевљењем и цвећем. То се најбоље може видети из самих хрватских извора.

Тако нпр. новине „Хрватски народ“ бр. 64, од 17. априла 1941, кажу следеће:

„Doček njemačkih trupa bio je u Zagrebu, kao i u čitavoj Hrvatskoj jedan trijumf, u kojemu su sudjelovali i starci i djeca sa suzama u očima. Hrvati gledaju u njemačkom vojniku spasioca slobode, a svi Hrvati imaju samo jednu želju: da vjernost vjernošću vrate. Vođa njemačkog naroda je upravo obožavan. Hrvati znadu, da su svoju državu na narodnom i povijesnom teritoriju mogli stvoriti pomoću prijateljstva Vođe njemačkog naroda. Ulazak njemačkih trupa u Zagreb bio je trijumfalan pohod i dokumenat neizrecive ljubavi i odanosti njemačkoj vojsci“.

Сада би требало поставити Коену питање да ли се из овог цитата из једног аутентичног хрватског извора (као и из многих сличних) може извући закључак да су Хрвати били западни савезници на Балкану. Чињеница је да се сви Хрвати не могу поистоветити са новоуспостављеним клерофашистичким режимом Анте Павелића, јер он није био легитимни вођ Хрвата. Њихов легитимни вођ је био др Влатко Мачек, који је фактички био у некој врсти кућног притвора после проглашења НДХ, премда је позвао хрватски народ на лојалност новом режиму. Павелићев режим није дошао на изборима него на крилима почетне победе сила Осовине у Европи и тада му се прикључио огроман број Хрвата и муслимана (било је ту још нешто Срба и Јевреја), настојећи да створе засебну хрватску државу.

Овај подухват су намеравали да реализују спровођењем геноцида над Србима, Јеврејима и Циганима уз отворену потпору хрватског надбискупа Степинца и папске државе. То је све потребно навести да би се оборила тврдња да су Хрвати били једини истински западни савезници на Балкану. Истина је заправо другачија: не само што Хрвати нису били једини савезници западних демократија на Балкану, него је уопште било веома мало таквих Хрвата. Ова оцена важи и за све оне Хрвате који су били отворени непријатељи усташког режима, те Хитлерове Немачке и Мусолинијеве Италије. Они су свој узор и ослонац претежно тражили у комунизму и политици Коминтерне а не у идејама либерализма и демократије. Када су схватили да се хрватски интереси могу бранити и кроз комунистички покрет повукли су за собом масе Хрвата, посебно 1943, када је било јасно да ће силе Осовине изгубити рат. Тада је огроман број Хрвата и муслимана отказао послушност НДХ, хрлећи у Брозову комунистичку војску како би се нашли на победничкој страни на крају рата. Хрвати су одувек настојали да бране своје посебне националне интересе (што је сасвим легитимно), претежно кроз идеологију тзв. Хрватског државног права, бирајући по потреби политичку форму и савезнике: једном је то било југословенство када им је главни савезник била Србија, други пут је то био клерофашизам када су подршку добијали од Хитлера и Мусолинија, трећи пут је то био комунизам када им је Коминтерна потпуно излазила у сусрет, а данас је то евроатлантизам када уживају отворену подршку Вашингтона и Брисела. И то је значајно нагласити да би се разумела суштина. Само неко ко не познаје добро историју Балкана може да тврди да су Хрвати били једини западни савезници на Балкану током Другог светског рата.

Срби као „исконски антисемити“ - Хрвати као „највећи пријатељи Јевреја“ на Балкану

Следећа велика Коенова обмана јесте теза о дубокој укоренености антисемитизма у Србији. Као што је већ наглашено, аутор истиче да је Србија током своје модерне историје систематски дискриминисала Јевреје. Међутим, када се пажљивије погледају историјске чињенице може се закључити да се и овде ради о потпуно неутемељеној и злонамерној тези. Као аргументе за своју тезу аутор је посебно издвојио: два „законска“ акта из времена уставобранитеља, који су посебном уредбом за време владавине кнеза Михаила поново били стављени на снагу, затим, идеолошко-верске проповеди епископа Николаја Велимировића, и на концу политичку идеологију Димитрија Љотића и његове организације „Збор“. С друге стране, једина земља на Балкану у којој Јевреји нису били дискриминисани и изложени прогону била је Хрватска. Поставља се питање ваљаности наведених аргумената. Аутор тврди да они сведоче о континуираном антисемитизму у Срба, који није представљао спорадичну, него истинску институционалну појаву, изниклу из крила српске државе и Цркве.

У погледу првог аргумента може се рећи следеће. Тачно је да су постојали извесни правни прописи који су били рестриктивни у односу на Јевреје у Србији по појединим животнима питањима. Међутим, постоје неке изузетно важне чињенице у вези с овим прописима, које је аутор намерно или из незнања потпуно превидео. Тачно је да је посебном уредбом од 1844. Јеврејима било ограничено пословање и поседовање непокретне имовине изван Београда, као што је тачно да је посебним законом од 1856. било забрањено новопридошлим Јеврејима стално настањивање у Србији. Ове рестриктивне мере су биле укинуте посебним владалачким актом 1859. за време краткотрајне друге владе кнеза Милоша, да би поново ступиле на снагу за време друге влада кнеза Михаила 1861. Ипак, после извесног времена, углавном на интервенцију великих сила и Свеопште јеврејске алијансе, српска влада је декретом дозволила останак, односно повратак протераних Јевреја [13]. Оно што је значајно у вези са овим правним прописима јесте историјски контекст у којем су сви они донети и ступили на снагу. Наиме, то је било средином XIX века у време владавине уставобранитеља када је антисемитизам буктао широм Европе и Америке. У неким, много развијенијим и уређенијим државама (нпр. немачке земље, Хабзбуршко царство, Русија) Јевреји су били изложени много јачим рестрицијама и дискриминацији него што је то било у Кнежевини Србији. Најрестриктивније мере у односу на Јевреје се могу уочити у немачким земљама и то још у XVIII веку.

Тако је нпр. аустријска царица Марија Терезија протерала готово све Јевреје из Прага 1744. Тридесет година касније, тачније 1774, уследио је нови талас протеривања Јевреја под њеним покровитељством. Овога пута су били протерани Јевреји из Бохемије и Мораве [14]. Затим, године 1816. је готово цело јеврејско становништво немачког града Либека било протерано. Међутим, у другој половини XIX века, тачније после уједињења Немачке 1871, било је донето неколико изразито дискриминаторских закона који су ограничавали права Јевреја на образовање и обављање одређених професија. Ови закони су били донети углавном под утицајем антисемитског памфлета „Јевреји су наша несрећа“ чији је аутор био Хајнрих Трајчке. Осим тога, антисемитизам је бујао и у другим европским земљама. Нпр. године 1716. Јевреји су били протерани из Брисела, а 1775. из Варшаве. Ову акцију је веома „успешно“ обавио маршал Оскар фон Лубомирски. Значајно је напоменути да је антисемитизам бујао и у Сједињеним америчким државама. Било би боље да је аутор овог памфлета више обратио пажњу на антисемитске тенденције и испаде у историји своје земље. У књизи „Антисемитизам у Америци“ Леонард Динерштајн убедљиво објашњава појаву антисемитизма у САД у времену од формирања првих досељеничких колонија до модерног времена. Антисемитизам је посебно добио на снази по окончању грађанског рата да би почетком двадесетог века прерастао и у неку форму истинског расизма [15]. На концу, када је 1929. избила велика депресија у САД се појавила права антијеврејска хистерија, посебно према банкарима из Вол стрита, који су били оптужени за изазивање ове економско-финансијске кризе. У енциклопедији „Јудаика“ пише да је амерички антисемитизам одувек био најозбиљнији у читавом западном свету и да је повремено узимао застрашујуће форме [16].

Што се тиче Кнежевине Србије, њен однос према Јеврејима је био сличан оном у Бугарској (после 1878) и донекле у Грчкој. Много гори је био положај Јевреја у Кнежевини Влашкој где су били изложени масовним прогонима и протеривању из земље. Јеврејске избеглице из Влашке су покушале да потраже спас у Србији, али им тадашњи министар унутрашњих дела Илија Гарашанин ускратио гостопримство. Значајно је напоменути да су се српски трговци и занатлије жалили на Јевреје, иначе стране поданике, чији је положај био заштићен Капитулацијама – међународним уговорима Турске, које је Србија као вазална држава морала поштовати. И управо су у то време били донети прописи о којима Коен говори у свом памфлету. Међутим, како у Србији није било агресивних излива антисемитизма (осим у Шапцу када је убијен Јеврејин Јаков Алкалај и то 1865. за време кнеза Михаила), може се рећи да су поменути прописи донети да би се српски трговци и занатлије заштитили од конкуренције својих јеврејских колега, а не због расистичког односа према њима. Јевреји су имали чак бољи положај у Србији него у другим европским државама тог доба. Оптуживати Србију за дубоки антисемитизам из расистичких побуда због неколико, за оно време млако рестриктивних прописа у односу на Јевреје, када су они широм Европе били отворено дискриминисани и прогањани из расистичко-верских побуда, јесте више него необјективно, злонамерно и нетачно. Ако је Србија дубоко антисемитска због поменутих прописа шта би онда требало да буде његова домовина САД, у којој су антисемитски испади с времена на време узимали екстремне форме? За Коена то није ни важно, јер изгледа да њега објективност ни не занима.

Што се тиче владике Николаја Велимировића и његовог наводног антисемитизма, може се рећи да је и овде реч о претераној и злонамерној оцени. Владика Николај сигурно спада у ред великих православних теолога XX века. Осим теолошких, оставио је и филозофске списе, књижевне критике, есеје и песме. Иако се у његовом стваралаштву могу уочити извесни антисемитски испади не би се на основу њих могло тврдити да је био заслепљен антисемитском мржњом. Обично му се замера што је оштрицу своје критике понекад усмеравао према „Жиду“. Реч „Жид“ је црквено-словенског порекла и означавала је припаднике оне вере, која се формирала када је део Јевреја одбио да прихвати Исуса Христа као свог Месију. Владика је само писао да се Европа његовог доба, отпавши од Христа здружила са следбеницима талмудског јудаизма у мржњи према Христу, који се у Талмуду назива „сином блуднице“ и „мрачним пророком“ [\[17\]](#). Међутим, због оваквих теолошких расправа не може се неко једноставно прогласити за антисемиту. Да владика Николај није гајио антисемитску мржњу доказао је то и делом, за време Другог светског рата када је спасао од сигурне смрти трстеничку јеврејску девојчицу Елу Најхауз и њену мајку, ризикујући сопствени живот. Да је владика Николај био антисемита зар нацистички окупатор не би ценио овакав његов став? Зар би га утамничио у логору Дахау? Владичино човекољубље је потврдио и држављанин Израела Самуел Евијатар, који је на скупу посвећеном овом владики рекао следеће: „Нацистички сатана знао је добро зашто га је утамничио. Утамничио га је зато јер је човек Божији. Јер је одбио да се одрекне Бога. Он собом симболизује Србију, јер је

дошао из престоне краљевске Жиче, Жиче Светог Саве, који је подигао Српски Шатор у табору Израилља“

[\[18\]](#)

Напоследку, у историји хришћанске вере и цркве могу се уочити и неки други, много значајнији и већи теолози од владике Николаја, који су оставили снажније антисемитске списе. Један од њих је био и покретач чувене Реформације Мартин Лутер. Многе његове мисли су биле толико прожете антисемитизмом да су се чак и Хитлерови нацисти често позивали на његово учење. Па и поред свега тога, никоме не пада на памет да означи Мартина Лутера као изразитог и карактеристичног антисемиту што би водили укидању његове Цркве широм протестантских земаља у Европи. То само значи да је и у погледу оцењивања духовне заоставштине владике Николаја потребно применити исти или бар сличан критеријум.

На крају, Љотићев „Збор“ је представљао тоталитарни покрет, који је настао тридесетих година XX века (тачније 1935), у време када је то био општи европски „тренд“. Наиме, након појаве фашизма у Италији и нацизма у Немачкој, широм Европе су почели да бујају слични политички покрети који су обавезно исповедали и антисемитизам. Тако су се и на Балкану појавиле њихове рецепције, заправо нека врста претежно карикатуралних локалних плагијата, који су својим тоталитарним деловањем само доприносили даљој ерозији иначе, докрајчене демократске уставности у Европи: „Стреласти крстови“ у Мађарској, „Гвоздена гарда“ у Румунији, „ВМРО“ у Бугарској, усташки покрет у Хрватској су само најважнији облици те балканске варијанте фашизма и нацизма. Овој групи би се донекле могао придодати и ЈНП „Збор“, који ипак није био толико екстреман колико усташе у Хрватској, „Стреласти крстови“ у Мађарској или „ВМРО“ у Бугарској. За разлику нпр. од усташа, ексклузивно хрватског покрета, заснованог на идеологији тзв. Хрватског државног права који је обједињавао национализам, расизам и клерикализам, „Збор“ је био замишљен као југословенски покрет. Никада није могао да окупи масовније чланство, иако се Коен расписао о „Збору“ као да је имао пресудан утицај на правац државне политике у Југославији.

Читајући његову књигу човек би стекао утисак да је Љотић био најважнија политичка личност међу Србима тог доба. На изборе је изашао два пута, 1935. и 1938, и оба пута је доживео велики неуспех. То само значи да је Коен тенденциозно посветио једној маргиналној (додуше занимљивој) политичкој групи пажњу какву она објективно не заслужује, јер није имала велики утицај на јавно мњење и бирачко тело. Коен нарочито истиче антисемитски карактер покрета, позивајући се на саме списе Љотићевих сарадника, како би доказао аутентичност својих тврдњи. Углавном је реч о мемоарима емигранта Бошка Костића (иначе члана ЈНП „Збор“) „За историју наших дана“,

објављеним у Лилу 1949. Међутим, и на овом примеру се може видети да је реч о класичној злоупотреби мемоарске грађе, јер је аутор искористио само оно што одговара његовим тезама, док је срачунато заобишао она места која би могла ићи у прилог Љотићу. Због тога би и ову причу о „Збору“ требало до краја истерати на чистац.

Идеологију овог покрета је дефинисао његов оснивач, иначе сорбонски правник и смедеревски адвокат Димитрије Љотић, који је био сав предат некој врсти православног мистицизма. Због тога је његов покрет био веома популаран међу православним богословима. Није веровао у либерализам и парламентарну демократију. За њега је владавина политичких странака представљала велико зло. Такође, мрзео је комунизам на који је гледао као на велику атеистичку сатану. Залагао се за корпоративистичко преуређење државе по угледу на некадашњу Византију на чијем челу би се налазио краљ као врховни домаћин обасјан божјим благословом, док би у скупштини били заступљени сви сталежи у друштву сагласно свом уделу у бројчаној структури. Јасно се види да је ову замисао Љотић преузео од фашистичко-корпоративистичке визије државе и друштва према замисли италијанског дучеа Бенита Мусолинија. Мора се признати да је овај покрет имао антисемитски карактер, али се ту мора додати и посебно објашњење. Љотић и његови саборци су стварно веровали у „Протоколе сионских мудраца“ и били су убеђени да у свету заиста постоји глобална јеврејска завера против хришћанске цивилизације у циљу преузимања контроле над читавим светом. И то је оно против чега се Љотић „борио“. Наравно, у покрету је било и екстремних антисемита, (као нпр. Милорад Мојић), али је важно нагласити да је Љотић у основи био против физичке ликвидације Јевреја. То је показао на делу, после избијања Другог светског рата, када се састао са др Харалдом Турнером, шефом Управног штаба немачке војне команде у Београду. Бошко Костић тврди да је Љотић замолио да се не убијају Јевреји. Када је др Турнер саслушао Љотића, поставио му је питање: „Ја сам чуо да сте Ви антисемита, па сам изненађен да се Ви за Јевреје заузимате!“ На ово је Љотић одговорио: „Ја нисам за то да Јевреји економски завладају мојом земљом, али сам против њиховог убијања. Њихова проливена крв не може донети никаква добра народу који то чини..“ Љотић је у истом смислу написао и писмо др Турнеру [\[19\]](#).

Из овог цитата се може види да Љотић није одобравао убијање Јевреја у Србији иако их по сопственом признању није много волео. И управо на овој основи и треба тражити оцену о правој природи Љотићевог антисемитизма. Наравно да Коен то није учинио. Он је избегао да помене овај разговор, премда би му он морао бити познат јер се на више места у књизи позива на овај извор. То је још један доказ који показује колико је аутор необјективан и злонамеран. Љотић је више био антициониста и противник тзв. „јеврејске доминације“, али свакако није одобравао њихово физичко уништавање.

Остало је још да се испита ауторова тврдња да су Хрвати били једини искрени

пријатељи Јевреја, да су Јевреји једино у Хрватској били безбедни и заштићени, и да у Хрватској, с изузетком НДХ, никада није било бурне провале антисемитизма. Овај став је аутор посебно издвојио како би нагласио размере и интензитет антисемитизма у Србији. Потребно је да се утврди да ли је ова теза заснована на историјским фактима. А чињенице кажу да су верска толеранција и грађанска равноправност много спорије прихватане у Хрватској и Славонији него у другим земљама хабзбуршке круне. Још је одлуком Хрватског сабора од 1609. била призната само Римокатоличка црква у Хрватској и Славонији, што је произвело далекосежне последице на положај осталих верских заједница, а посебно на православље и јудаизам. Та одлука је деценијама била на снази. Уз верску нетрпељивост, постојао је и снажан отпор домаћих трговаца према иноверним, укључујући и јеврејске трговце. Хрватски трговци су често организовали снажне антијеврејске протесте, вероватно да би се заштитили од њихове конкуренције, али су оне скоро увек биле праћене физичким насртајем на Јевреје. Тако је 1838/39 удружење загребачких трговаца организовало велике антисемитске демонстрације, које су биле праћене разбијањем јеврејских радњи и премлаћивањем Јевреја, после чега су следили захтеви да сви они буду протерани из Загребца [20].

Сличних захтева је било и у другим хрватским градовима, углавном у Вараждину и Карловцу [21]. И током револуције 1848/49. у неким од њих су се јављали захтеви за протеривање Јевреја. Тако је на заседању градске скупштине у Славонској Пожеги почетком 1848. донета одлука да се протерају сви Јевреји изузев једне заслужне породице. Но, ову одлуку су одбили да прихвате управа пожешке жупаније и бан Јосип Јелачић [22]. Генерално гледано, у Хрватској и Славонији је примена закона о равноправности свих грађана независно од њихове верске припадности ишла с више година закашњења. Тако је Хрватски сабор отезао са применом угарског Закона о ослобађању Јевреја од пореза на толеранцију од 1840. Овај Закон је био усвојен 1846, али никада није био доследно спроведен у живот. Тек након склапања Аустроугарске 1867. и хрватско-угарске нагодбе 1868, положај Јевреја је почео да се побољшава. Пуну равноправност у Хрватској и Славонији Јевреји су стекли 1873. када је усвојен Закон о уређењу жидовских богоштованих опћина. Ипак, већ 1907. Јевреји су поново изгубили равноправност после ступања на снагу новог верског закона (интерконфесионални закон).

Јевреји су се посебно нашли на удару после појаве Анте Старчевића и Еугена Кватерника, који су обликовали расистичку идеологију тзв. Хрватског државног права. Иако је ова идеологија првенствено била усмерена против српског народа, она је била дубоко прожета и антисемитизмом. За Еугена Кватерника је најтежа увреда била назвати неког Јеврејиним. Анте Старчевић је у више наврата веома експлозивно изражавао антисемитске ставове. Жалио се на то што су Јевреји добили сва грађанска права сматрајући да су они народ без сваког морала и домовине. Међутим, тек када је Јосип Франк заузео Старчевићево место, антисемитизам је у Хрватској дефинитивно постао легитимна политичка идеологија, коју су осим интелектуалаца ширили и

римокатолички свештеници [23]. Антисемитизам се најчешће испољавао у писаној форми, и то у облику новинских чланака, брошура и памфлета. Њих је било у толиком броју да се – према речима Иве Голдштајна – радило о организованој антисемитској кампањи у Хрватској [24].

Почетком XX века готово цео јавни живот у Хрватској је био прожет антисемитизмом. То је било видљиво и у политичком животу, посебно у идеологији Хрватске пучке сељачке странке браће Антуна и Стјепана Радића. У позивима на пљачку и протеривање Јевреја најгласнији је био Стјепан Радић, који је током бројних саборских расправа 1916, често иступао против Јевреја, називајући их погрдним именима („кривоносци“). У Копривници, Дугом Селу и другим местима Стјепан Радић је тражио од народа следеће: „Немојте за Бога уништавати (јеврејску имовину – прим. М.С.)! Зашто би уништавали, што је ваше? Није доста, да Жидове опљачкате, треба им кожу одерати. Дошли су с пинклом, нека и с пинклом отиђу. Отјерајте их, онемогућите их“ [25]! Овако је говорио неприкосновени вођ Хрвата Стјепан Радић у земљи, која је – према речима Филипа Коена – „била најсигурније место за Јевреје, у којој су уживали сва права и где им је имовина била потпуно заштићена“.

Иначе, занимљиво је упоредити Димитрија Љотића и Стјепана Радића. Љотић јесте био антисемита али је тражио од немачких окупационих снага да поштеде Јевреје од погубљења у Србији током Другог светског рата. С друге стране, Радић је такође био антисемита али је он отворено позивао на линч и протеривање Јевреја из Хрватске током Првог светског рата. Међутим, Љотић „ужива“ репутацију ноторног фашисте и нацистичког колаборанта током Другог светског рата. Свака помисао да се истакне и оно што је било позитивно у његовом политичком деловању готово редовно наилази на оштру осуду у јавности, нарочито код левичара, поклоника и упорних настављача југословенске социјалистичке историографије (у питању су „другосрбијански“ историчари). С друге стране, Стјепан Радић има ореол хрватског националног хероја, мученика и „жртве великосрпског атентата“, и та његова позиција се не доводи у питање.

Хрватски антисемитизам је био изражен и у предратној југословенској држави, али је сигурно свој најмонструознији облик добио за време НДХ. Тада су Јевреји уз Србе, Цигане и остале „неаријевске“ расе били стављени ван закона, постајући мета за одстрел нахушканим и индоктринисаним усташама. У НДХ је донет велики број расистичких прописа, који су „правно“ дефинисали појам „Жидова“ и „Цигана“ („Законска одредба о расној припадности“) [26]. У вези с тим, примену ових закона је појаснио сам поглавник НДХ у разговору за немачки лист „Берлинер Берзен Цајтунг“ (Berliner Bersen Zeitung), 5. маја 1941. Анте Павелић је нагласио „да ће се жидовско питање радикално ријешити и према расним и према господарским гледиштима и да ће се такођер земља

очистити од слободних зидара“

[27] .

Као што се може видети, све ове чињенице су потпуно демантовале ауторову тезу о Хрватској као јединој толерантној земљи према Јеврејима. Из овога се може закључити да је Коен потпуни дилетант и да нимало не познаје нити повест Хрвата нити повест антисемитизма на Балкану.

Српска држава 1941-1944 – „главни Хитлеров савезник на Балкану“, Недићева политика „Велике Србије“ - Југословенска војска у отаџбини – фашистички покрет

Пошто су оборене све теоријске претпоставке о коренима и пореклу „српског фашизма“ адекватном аргументацијом, остаје још да се обори и главна теза ове књиге. Аутор се баш потрудио да Недићеву Србију представи као најмонструознијег сателита Хитлерове Немачке, који је настојао да уз помоћ нацистичких снага оствари идеал „Велике Србије“, као и да Југословенску војску у отаџбини представи као фашистички покрет и сарадника окупатора. Но, и овога пута аргументи су му неубудљиви и лако рушљиви.

Прво што мора да се нагласи јесте да Србија под нацистичком окупацијом 1941-1944 и није била држава у правом смислу те речи. Она је више представљала остатак раскомадане Краљевине Југославије с недовољно јасним границама, уставноправним положајем и капацитетом за успостављање међународних односа. У то несрећно време Србија је противправним актима силе нацистичке Немачке била враћена на границе преткумановске Србије с тим што се и Банат формално налазио у њеном саставу али изван домашаја њених органа власти (ефективну власт у Банату су имали Немци – фолксдојчери). Оно што је важно напоменути јесте чињеница да је немачки окупатор имао пуну политичку власт на територији Србије, али да би је успешно вршио била му је неопходна сарадња и домаћих политичких и војних чинилаца. После краткотрајне и врло неуспешне комесарске управе с Миланом Аћимовићем на челу, формирана је влада „Националног спаса“ чији је председник био генерал Милан Недић. Он је прихватио ову незахвалну обавезу, осуђујући себе унапред на смрт, јер је знао да му прва послератна власт (краљевска или комунистичка) никада неће опростити овај чин. А да није прихватио понуду да формира администрацију, Србија би била раскомадана (попут Југославије) између мађарских, бугарских, албанских и хрватских фашиста. Потпуно би нестала с карте док је Београд требало да постане „Град Принца Еугена“ (Prinz Eugen Stadt) [28] .

Иначе, надлежност Недићеве владе се искључиво ограничавала на техничко-административне послове, што значи да није могла да доноси политичке одлуке од прворазредног значаја. Она је била потчињена Управном штабу немачке војне команде и морала је да извршава сва његова наређења. Тако је Недићева влада била принуђена да пружи сву потребну помоћ окупационим властима у спровођењу антисемитских, антимасонских и антипобуњеничких мера (против равнатораца и комуниста), како би се одржао „јавни ред и мир“.

И Недићева влада је заиста то чинила (аутор истиче логор на Сајмишту иако је он био под јурисдикцијом НДХ што значи да за масовна погубљења на том простору није била одговорна Недићева влада), али не из свог идеолошко-политичког убеђења, него да би се заштитила биолошка супстанца српског народа. Наиме, само је у окупираној Србији био на снази расистички пропис да се за једног убијеног Немца има стрељати сто а за једног рањеног педесет Срба. Овакав пропис немачке окупационе власти нису примењивале ни у једној другој земљи. У вези с овим прописом, аутор је учинио још један дрзак фалсификат, што додатно умањује квалитет ове ионако безвредне књиге.

Наиме, Коен је навео овај пропис али је уместо Срба поменуо комунисте: за једног убијеног Немца има се стрељати сто комуниста! Просто невероватно! Дакле, овакво фалсификовање чињеница је просто незамисливо у модерној науци. Ово је још један доказ који потврђује да аутору није стало до истине и објективности него до голе и неукусне пропаганде. Без обзира на то, потребно је да се вратимо на главну мисао, како би се ствари расправиле до краја. Хитлер је још у Првом светском рату упознао српско родољубље и тежњу ка слободи и зато је хтео на овај начин да их потпуно пацификује. Милан Недић је био свестан да је Немачка била на врхунцу своје моћи, да је лако прегазила и много снажније државе од Србије (Француска, Холандија) и да би сваки облик отпора у тадашњој ситуацији био узалудан и вишеструко штетан, јер би због спорадичних и стратешки бескорисних напада на Немце страдало само цивилно становништво сагласно пропису 1:100. Тако би се топила биолошка супстанца српског народа, а он је то хтео да спречи по сваку цену.

То је схватила и готово целокупна српска интелектуална елита, која се у том тренутку нашла у Београду. Због тога је велики број угледних Срба потписао онај чувени „Апел српском народу“, како би се сачувао мир и избегло проливање крви. И то је једини разлог потписивања тог апела, а не нека имагинарна приврженост фашистичкој идеологији како то злонамерно тврди аутор. Недићева влада је пре свега имала за циљ да онемогући окупаторске репресалије према цивилном становништву, да збрине српске и словеначке избеглице, и да - колико то ратни услови дозвољавају - очува народну привреду. Све ово говори да је Недићева колаборација била само техничка а не и идеолошко-политичка. Томе иде у прилог још једна чињеница: Недића су као команданта

јединица Треће армије (вардарска област) Немци муњевито поразили током краткотрајног априлског рата, надирући из Бугарске. Његова војска се распала за неколико дана. Да је Недић био искрени симпатизер Немаца, зар би им пружао отпор? Зар им не се не би одмах предао? Он је наставио отпор који је био потпуно узалудан услед издаје несрпских официра и војника.

На исти начин је доживео пораз и његов брат Милутин Недић, који је био командант Друге групе армија. Њега су Хрвати разоружали одмах по избијању рата. Заробљен је у Београду и одмах послат у заробљеништво. Иначе, Недић се вазда ослањао на помоћ Димитрија Љотића и његовог Српског добровољачког корпуса. Њихова сарадња је трајала током читавог рата, јер су обојица имала готово идентичне погледе на војно-политичку ситуацију у Србији. Наиме, и Недић и Љотић су сматрали да главни непријатељ Србије и српског народа није немачка окупациона власт него агресивни међународни комунизам. Због тога је Недићева влада заједно са Љотићевим добровољцима све своје снаге усмерила на уништење комунистичког покрета у Србији.

Друго што мора да се нагласи је да силе Осовине никада нису ни формално признавале равноправност и сувереност Недићеве Србије. Хитлер је никада није уважавао као остале сателитске државе попут: НДХ, Мађарске, Румуније, Бугарске или Словачке. Недићева Србија никада није приступила Тројном пакту, нити је слала јединице Српске државне страже на источни фронт. Исто тако, Рајх никада није изашао у сусрет Недићевим територијалним захтевима у циљу заштите српског народа од усташког геноцида. И на овом примеру је Коен показао своју склоност ка извртању чињеница и конструкцији неутемељених и злонамерних теза. Према његовом виђењу, Недић је заправо намеравао да створи „Велику Србију“ и због тога је затражио од Рибентропа да се његовој држави припоје: Црна Гора, Санџак, источна Босна, Срем (у књизи пише СРИЈЕМ), и Косово. Нема потребе објашњавати колико је ово бесмислена теза, али је овде потребно скренути пажњу на једну другу ствар. По свему судећи, Коен сматра да је површина Недићеве Србије сасвим реална, и да све друго што би било веће од тога треба означити као „Велику Србију“. Пошто је територија садашње Републике Србије знатно већа од Недићеве, то заправо значи да и оваква Србија (без Космета али са Санџаком и Сремом) има обележја мегаломанске творевине. Другим речима, и оваква Србија би морала да буде додатно „поткресана“. То је суштина ове тезе која се представља као историјски тачна. У питању је политички захтев који је упућен западним центрима моћи да се не зауставе на пола пута, него да цео посао око распада Југославије и Србије спроведу до краја. Због тога је ова теза изузетно опасна и на њу се мора обратити сва пажња.

Влада Милана Недића се често пореди с колаборационистичким режимом Филипа Петена у Француској. И сигурно да има основа за то. Међутим, чини се да је много боље

и ефикасније упоредити Недићеву владу с колаборационистичким режимом на Каналским острвима – Гернзију и Џерзију. Наиме, после немачке инвазије на ова острва дошло је до фактичког прекида њихових државноправних веза с владом Велике Британије. Тада је формирано посебно тело, које је вршило административне функције али без политичке власти. У питању је Контролни комитет у који су били укључени гувернер британске круне на острву Гернзи (бејлиф) и органи државе Гернзи. Ово тело је било потпуно под контролом немачке окупационе управе. На њеном челу се налазио Амброз Шервил.

Иначе, Контролни комитет је спроводио готово исту политику као и Недићева влада. Основни циљ његове управе без политичке власти је био да се обезбеди јавни ред и мир на острвима како би се спречиле окупаторске репресалије према локалном становништву, и да се организује народна привреда. Контролни комитет је спроводио све локалне законе као и антисемитске прописе које им је натурао нацистички окупатор. По завршетку рата, тачније 1949. Амброз Шервил је због ових заслуга добио високо одликовање од британске краљице. Посебно му је узето у заслугу што је мирољубивом политиком сачувао животе својих суграђана током окупације. С друге стране, Милан Недић је оцрњен, осрамоћен и жигосан као један од највећих квислинга у историји српског народа. Као што се види, и овде су у питању двоструки аршини за исте или сличне ствари. Крајње је време да Срби коначно науче од Енглеза како се поштују и цене пожртвовани људи. Потребно је да се истакну не само негативне него и позитивне улоге Милана Недића током тих несрећних година Другог светског рата.

Што се тиче ауторове тезе да су и припадници Равногорског покрета Драже Михаиловића били фашистички колаборанти а да су једино Брозови партизани били истински борци за слободу, којих је у Србији било веома мало, може се рећи да се и овде ради о невештој манипулацији. Тачно је само то да у Србији Брозов партизански покрет није био масован, јер је био потпуно под контролом Комунистичке партије Југославије која у сељачкој Србији никада није имала велики утицај. Заправо био је толико миноран да није могао ни опстати у Србији после слома тзв. „Ужичке републике“ (иначе нелегитимне творевине током краткотрајног борава Брозових партизана у Ужицу). Срби су масовно стали уз покрет пуковника и потоњег генерала Драже Михаиловића, који није признао капитулацију југословенске војске од 17. априла 1941, него је наставио да се бори против окупатора. Заснован на традицији српског четништва, Михаиловићев покрет, формиран на Равној гори, израстао је у истинску војску која је добила назив Југословенска војска у отаџбини. Иако је у својим редовима имала највише Срба, у њој је било припадника и других народа: Словенаца, Хрвата и муслимана. Такође, све грађанске странке су имале своје представнике у њеном штабу, рачунајући и Хрватску сељачку странку.

На концу, Југословенска војска у отаџбини је добила двоструко признање: од југословенске избегличке владе у Лондону и западних савезника, које су је признале као савезничку војску. То значи да је једино војска Драже Михаиловића била легална и легитимна оружана сила на територији Краљевине Југославије. Све остале војске су биле илегалне, рачунајући и Брозов комунистички покрет. Југословенски партизани су морали да се ставе под команду генерала Драже Михаиловића ако су желеле да стекну легитимитет, баш онако како су то урадили комунисти у Француској. Али то се није догодило из простог разлога што је партизански покрет био превратнички и револуционаран. Њему је подједнако био мрзак и окупаторски режим и поредак Краљевине Југославије. По том питању овај покрет није правио суштинску разлику. Партизанска војска на челу с хрватским комунистом Брозом је слушала само наредбе из Кремља. Сви њени припадници су одмах на почетку рата отказали послушност својој држави, заклевши се да ће се борити за интересе Стаљиновог СССР-а и међународног комунизма. Она је формирана с јасним циљем да искористи ратна комешања у Европи како би извршила бољшевизацију Југославије по совјетском узору а у складу с антисрпским програмом Комунистичке партије Југославије. И то је био први разлог избијања грађанског рата између ЈВО и партизана.

Међутим, постојао је још један, рекло би се много важнији. Наиме, схвативши да су Недић и Љотић били у праву када су захтевали прекид фронталних сукоба с Немцима услед бруталних одмазди и репресалија према српском цивилном становништву по принципу 1:100 током 1941, Дража Михаиловић и ЈВО су почели да тактизирају, избегавајући отворене сукобе с окупатором док се не промени ситуација у Европи у корист антихитлеровске коалиције. С друге стране, партизанска непомирљивост, произашла из идеолошког чистунства, није могла да прихвати никакав облик тактизирања са непријатељем СССР-а. Партизанима уопште није било важно колико ће српских цивила stradати због њихових, стратегијски углавном неважних и посве неделотворних саботажа и акција против окупатора. Напротив, то им је чак ишло у прилог. Сматрали су да ће бруталне репресалије отерати паупреизоване српске сељаке у шуму к њима, где би постали прави војници револуције. Таква тактика није биле успешна у Србији, што због отпора самих сељака, што због снажних оружаних одговора Недићеве жандармерије, Михаиловићевих јединица и Српског добровољачког корпуса, али је она била веома успешна на територији НДХ, тачније у Босни, Херцеговини, Далмацији и Војној крајини. Бежећи од усташког ножа српски сељаци у НДХ су масовно одлазили у шуму, очајнички тражећи организовани покрет отпора како би сачували голи живот. Тако су углавном долазили у партизане где су опет били најбројнија национална група али је та чињеница била потпуно небитна за карактер и циљеве покрета (што опет значи да Коен није у праву када је тврдио да су Хрвати били најмасовнији међу партизанима). Тамо су их тзв. политички комесари подвргавали посебном третману комунистичке индоктринације, како би од сељака алхемијски направили пролетере и бољшевице, спремне да пљуну на Бога како би градили комунистички поредак после рата.

Изузетак је једино била Книнска крајина где је деловала дивизија Момчила Ђујића, који је успешно бранио цивилно становништво од усташа, улазећи из тих разлога у повремене односе сарадње са Италијанима, који су се и сами масовно згражавали над злоделима усташа.

Занимљиво је да је Коен покушао на све могуће начине да „угура“ ЈВО у табор савезника сила Осовине, позивајући се углавном на књиге из времена југословенске социјалистичке историографије, као и на бројне хрватске ауторе. И управо се на овом примеру може видети колико се хрватска и комунистичка историографија подударују. Међутим, стварни проблем Хрвата је у томе што они нису имали истински антифашистички покрет прозападне оријентације, као што је то био Равногорски покрет код Срба (иако је у њему било нешто Хрвата, нпр. генерал Матија Парац, капетан Звонимир Вучковић, Владимир Ленац итд.). Хрвати су били распоређени у два покрета: у клерофашистичко-усташком и комунистичко-партизанском покрету. Због тога, Хрвати морају стално да се позивају на своје присуство у партизанима када желе да докажу да су били савезници западних земаља током рата иако им тај покрет емотивно није близак.

То је разлог због којег по сваку цену покушавају да докажу да је и Равногорски покрет био исто што и усташки, како се Срби не би могли позивати на његове тековине пред демократским светом. Пошто партизански покрет у Србији није ни постојао то би значило да су Срби као масовни припадници Михаиловићевих квислиншких јединица били на страни Хитлера и Мусолинија. Тако би Хрвати опрали своје лице, истицањем „чињенице“ да су само партизани као једини истински антифашисти били најмасовнији баш у Хрватској и Босни и Херцеговини, премда су и у тој војсци Срби били убедљива већина. Хрвати су у ову војску масовно почели да хрле тек 1943, када се видело да ће силе Осовине изгубити рат. Тако су некадашњи домобрани и усташе преко ноћи постајали „антифашисти“ и комунистички револуционари. Значајно је напоменути да је и комунистичка историографија деценијама подупирала хрватско виђење ЈВО, али из другачијих разлога: из разлога идеолошке острашћености и необјективности. Но, расположиви извори говоре сасвим супротно.

На концу, потребно је још напоменути да је аутор за све време док је оптуживао Србе за фашизам и сарадњу с Хитлером, покушавао да огољено и брутално релативизује и минимизира злочине НДХ. У суштини, аутор је покушао да порекне злочиначку природу те монструозне политичке творевине, која је – за разлику од Недићеве Србије – настала као права држава на развалинама Краљевине Југославије. Аутор не пориче да су усташе чиниле злочине, чак наводи да су Срби били највеће жртве, али је све то представљено у типичном туђмановском маниру, што одаје праве намере аутора. А оне се састоје у томе да се НДХ представи као било која друга националистичка држава тог доба, са својим добрим и лошим странама, што јој на неки начин и даје легитимитет. Ако се при

том нагласи да је она настала као правдољубиви одговор хрватског народа на „великосрпску хегемонију“ и репресивни режим из „тамнице“ народа – Краљевине Југославије, онда то још више појачава утисак да се ради о нормалној реакцији а не о творевини чији је једини циљ био да истреби српски народ и да на његовим костима подигне своју ђаволску грађевину.

Закључак

Појава оваквог памфлета речито говори о размерама антисрпске пропаганде на Западу током југословенске кризе. Изгледа да Срби нису ни свесни шта се о њима све писало током деведесетих година прошлог века на демократском Западу. Оно што је поражавајуће јесте чињеница да је ово само један спис у гомили сличних расистичких штива, у којима су Срби стављени на стуб срама. Прво што би Србија морала да учини јесте да огласи аутора ове монструозне књиге Филипа Коена за непожељну особу (*persona non grata*) и да обавести амбасаду Сједињених Америчких Држава у Београду да се овом њеном држављанину доживотно ускраћује право на долазак у Србији. Потпуно је небитно да ли тај господин намерава да путује у Србију или не, али оваква реакција српске државе би морала да уследи ако жели да заштити свој углед и достојанство.

Друго, Србија би коначно морала да изгради прави музеј у центру града, посвећен геноциду и свим злочинима над Србима у XX веку, почевши од Првог светског рата па до данашњег времена. Један део тог музеја би морао да буде посвећен бесомучној пропаганди против српског народа и Србије после распада Југославије. Иако су многи западни политичари и интелектуалци стално уверавали српску јавност да они нису непријатељи српског народа него да се само боре против „злочиначког Милошевићевог режима“, објављивање књига попут Коенове, говори да то није баш тако, и да су многи од њих водили кампању против Срба и српске државе.

И то је главни разлог зашто би требало да један део музеја о геноциду над Србима буде посвећен тој антисрпској пропаганди. Ту је потребно изложити све овакве књиге и брошуре, „научне“ студије и новинске чланке (макар оне из најважнијих светских гласила као што су: „Њујорк тајмс“, „Вашингтон пост“, „Дејли телеграф“, „Зидојче цајтунг“, „Франкфуртер рундшау“, „Фигаро“ итд.) како би Срби могли остварити детаљнији увид у то шта је о њима писано на Западу на измаку XX века. То поготову важи за млађе генерације Срба, које тек долазе, да би знале с ким имају посла. Од њих се ништа не сме крити. Оне морају на време да се упознају с лицемерним Западом, како би могле да опстану у својој држави у овом поквареном свету. Срби морају да буду свесни да су били

предмет највулгарније расистичке пропаганде, и да су свакодневно били мета најцрњих клевета и увреда.

Као врхунац свега, наступило је бескрупулозно фалсификовање српске историје што мора озбиљно да забрине, макар ону национално свесну српску интелектуалну елиту. И због тога је потребно да оваква акција оживи што пре. Ако Срби опет све препусте заборава будућност ће бити потпуно неизвесна, нарочито у наредним деценијама, када се Срби по први пут у својој историји озбиљно суочавају с могућношћу свог биолошког одумирања. После Првог светског рата нова држава, Краљевина СХС је заташавала Аустро-угарске (заправо хрватске) злочине над Србима зарад мира у новој држави. И то је био основ за нове злочине, који су почињени у форми геноцида током Другог светског рата у НДХ. Након тог рата, комунистички режим је опет заташкавао усташке злочине зарад „братства и јединства“ целата и жртве. Као последица тога, избили су нови ратови после слома комунизма, који су окончани тешким етничким чишћењем српског народа из некадашње Војне крајине, доброг дела Босне и Херцеговине и Косова и Метохије.

Све се то догодило уз пристанак западних земаља. Због тога садашње генерације Срба немају право на ћутање. Оне су дужне према себи и својим будућим потомцима да износе истину ма каква она била. И зато је потребно да се изгради нови музеј геноцида над српским народом (овај тренутни музеј на Тргу Николе Пашића ради у немогућим условима) и да се у једном његовом делу изложе памфлети попут овог Коеновог. У супротном, уколико се направе грешке из 1918, 1945. и 1991, будућност Србије ће бити на озбиљним искушењима. Зарад будућности наше деце немамо више права на такву грешку.

[1] Приказ ће бити објављен на енглеском језику у годишњаку Балканолошког института САНУ.

[2] Међу наведеним изворима на крају књиге историјски документ „Апел српском народу“, са именима свих потписника, заузима посебно место.

[3] М. Кољанин, „Јевреји и антисемитизам у Краљевини Југославији 1918-1941“, Београд, 2008, 157.

[4] Видети нпр: Р. Šimunić, „Načertаније: тајни спис српске националне и ванјске политике“, [књига службеног Павлићевог историčара] Загреб, 1944, I. Банас, „Nacionalно питање у Југославији: порекло, повјест, политика, Загреб, 1989, 87-89, N. Stančić, „Problem Načertанија у нашој историографији“, Historijski zbornik, vol. XXII-XXIII, Загреб, 1968-1969, 193-195, M. Valentić, „Konцепција Garašaninovog Načertаније (1844)“ Historijski pregled, vol. VII, Загреб, 1961.

[5] Д. Страњаковић, „Како је постало Гарашаниново Начертаније“, Београд, 1939, 86-96.

[6] Д. Страњаковић, исто, 81-86.

[7] Д. Ђорђевић, „Улога историцизма у формирању балканских националних држава у деветнаестом веку“ , [у:] *Огледи из балканске историје*, Београд, 1989, 87-103.

[8] Односи између европских досељеника и староседелаца-Индијанаца у северној Америци су одувек били комплексни. У српском јавном мњењу доминира уверење да су сви досељеници били непријатељски расположени према Индијанцима и да су им они отели земљу потискујући их у резервате где није било повољних услова за живот. То је само делимично тачно. Један део досељеника јесте то чинио, али је већина од њих имала изузетно добре односе с индијанским племенима, тргујући и правећи иста насеља с њима. Многи досељеници су их преводили у хришћанство, док су неки учили различите варијанте индијанског језика (П. Џонсон, „Историја америчког народа“, [поглавље: Колонијална Америка] Београд, 2001, 15-116).

[9] Чл. XXXIX *Закона којим се узимају на знање чланци Берлинског конгреса тичући се Србије* , [у:] *Зборник закона и уредаба у Књажеству Србији*, бр. XXXIII, Београд, 1878, 68

[10] Видети законе у: С. Стојичић, „Аграрно питање у новоослобођеним крајевима Србије после српско-турских ратова 1878-1907“, Лесковац, 1987, 131-137, 151-155.

[11] Видети детаљније о француском културном утцају на Југославију у: Љ. Димић, „Културна политика у Краљевини Југославији 1918-1941“, трећи део, „Политика и стваралаштво“, Београд, 1997, 186-204.

[12] То је добро знао и Черчил и зато се није много забринуо када је влада Цветковић-Мачек приступила тројном пакту. Черчил је добро знао да су Срби велики родољуби и да ће сами срушити пронемачку владу само ако их добро нахушка. Тако је британска тајна служба СОЕ припремила све услове за војни пуч који је извршила група југословенских официра, претежно Срба, како би се елиминисала политика која није много марила за британске интересе на Балкану.

[13] М. Кољанин, исто, 164.

[14] W. A. Iggers, “The Jews from Bohemia and Moravia”. A historical reader, Wayne State University Press, 1993, 27-43.

[15] L. Dirnnerstein, “Antisemitism in America”, Oxford University Press, 1994, 58.

[16] Encyclopaedia Judaica Anti-Semitism in USA 1776-1970, vol 3, 2008.

[17] В. Димитријевић, „Владика Николај и антисемитизам“, www.vidovdan.org

[18] В. Димитријевић, исто.

[19] Б. Костић, „За историју наших дана“, Београд, 1996, 64-65.

[20] М. Кољанин, исто, 117-118.

[21] I. Goldstein, *Antisemitizam u Hrvatskoj. Korijeni, pojava i razvoj antisemitizma u Hrvatskoj*, [u:] “Antisemitizam, holokaust, anfifašizam u Hrvatskoj”, Zagreb, 1996, 14.

[22] М. Кољанин, исто, 118.

[23] М. Gross, “Povijest pravaške ideologije”, Zagreb, 1973, 197.

[24] I. Goldstein, исто, 17.

[25] М. Кољанин, исто, 135.

[26] „Ustaša“. Dokumenti o ustaškom pokretu, Zagreb, 1995, 160-161.

[27] А. Pavelić, „Židovsko će se pitanje radikalno riješiti“, „Ustaša“. Dokumenti o ustaškom pokretu, Zagreb, 1995, 171.

[28] Б. М. Карапанџић, „Грађански рат у Србији 1941-1945“, Београд, 1993, 80-81.